

KADİM TÜRK KÜLTÜR ve MEDENİYETİNİN OLUŞUMU SÜRECİNDE İLK İNŞAAT MÜHENDİSİ MİMAR SİNAN'IN YERİ ve ÖNEMİ

Yrd. Doç. Dr. Fahri BİRİNCİ*

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü, Samsun, Türkiye

Anahtar Kelimeler	Özet
<i>Kadım Türk Kültürü,</i> <i>Kadım Türk Medeniyeti,</i> <i>Medeniyet inşası,</i> <i>İlk inşaat mühendisi,</i> <i>İlk inşaat mühendisleri örgütü</i> <i>Mimar Sinan.</i>	<p>Bu çalışmada, yerli yabancı literatür taraması yapılarak kültür ve medeniyet kavramları, inşaa süreçleri, dünyada ilk "inşaat mühendisi" ve "ilk inşaat mühendisliği örgütlenmesi" ile Mimar Sinan ilişkisi incelenmiştir. Mimar Sinan, yayınlarımızda Koca Sinan, Koca Mi'mar Sinan/Ağa, Sinaneddin Yusuf ve Sinan bin Abdülmennan adları ile anılmaktadır. Yakın yıllarda Sinan adının başına asıl meslek adı olan "Mimar" ile birlikte "Mühendis" ve "Mimar-Mühendis" adları eklenmektedir. Sinan için her ikisi de doğrudur ve O, sonuna kadar bu isimleri hak etmektedir. Büyük çoğunluğu günümüze kadar ulaşmaktan başka, aynı zamanda kullanılmakta olan eserlerine bakarak bunu söylemek mümkündür. Medeniyet inşasında önemli bir yere sahip "İnşaat Mühendisliği", insanlığın bu mesleği ilk kullandığı zamanlarda farklı adlarla anılmış, ancak bir meslek ve mühendislik olarak anılması başlangıç tarihi kadar eskilere gitmemektedir. "Mühendis" kavramının daha önceki zamanlarda (16. asır öncesinde), "Mimarlık" olarak kullanıldığı bilinmektedir. Batı ve Doğu yayınlarında ilk tarihler konusunda paralellik bulunmayan bilgilerin yanlışlığı vurgulanarak doğru olanları sunulmuştur. Dünyada ilk inşaat mühendisi adının John Smeaton'dan 182 yıl önce Mimar Sinan adına kullanıldığı, ilk inşaat mühendisliği örgütünün de 1481-1512 yılları arasında II. Bayezid dönemi Osmanlı arşivlerinde geçen Hassa Mimarlar Ocağı olduğu sonuçları elde edilmiştir. Sinan aynı zamanda, yükselme dönemi Osmanlı medeniyetine ürettiği eserlerle önemli katkılarda bulunmuştur.</p>

THE ROLE AND IMPORTANCE OF THE FIRST CIVIL ENGINEER ARCHITECT SİNAN IN ANCIENT TURKISH CULTURE, CIVILIZATION AND CONSTRUCTION PROCESS

Keywords	Abstract
<i>Ancient Turkish Culture,</i> <i>Ancient Turkish Civilization,</i> <i>Create of Civilization,</i> <i>The first civil engineer,</i> <i>First civil engineer organization,</i> <i>Mimar Sinan.</i>	<p>In this study, the concept of culture and civilization, construction processes, the first "civil engineer" and "civil engineering organization in the world and their relations to Mimar Sinan was investigated based on national and international literature studies. Mimar Sinan is mentioned in national publications as Koca Sinan, Koca Mi'mar Sinan/Aga, Sinaneddin Yusuf and Sinan bin Abdülmennan. In recent years, the names of "Mimar" and "Mimar-Mühendis" have been added to the "Sinan" as a first name. It is possible to say that both names are true for Sinan and he deserves these names by looking his works which have been reached and still used until today. "Civil Engineering", which has a significant role in civilization, was referred different names in the past. Its designation as a profession and engineering does not go to ancient histories. It is known that the term of "engineer" was used as "architecture" at earlier times (at the beginning of the 16th century. This study emphasizes the mistakes of the information about dates of the "Civil Engineering" in Western and Eastern publications that is not parallel to each other and presents with the correct ones. The first "Civil Engineer" name was used for Mimar Sinan which is 182 years before John Smeaton and it was understood that the first "Civil Engineering Organization" was named "Hassa Mimarlar Ocağı" in II. Beyazid period between 1481-1512 according to the Ottoman archives. At the same time, Sinan has made important contributions to the Ottoman civilization with works he has produced during the ascension period.</p>

Alıntı / Cite

Birinci F., (2017). Kadîm Türk Kültür ve Medeniyetinin Oluşumu Sürecinde İlk İnşaat Mühendisi Mimar Sinan'ın Yeri ve Önemi, Journal of Engineering Sciences and Design, 5(3), 581-593.

Yazar Kimliği / Author ID (ORCID Number)

F. Birinci, 0000-0002-9689-8905

Başvuru Tarihi / Submission Date	25.05.2017
Revizyon Tarihi / Revision Date	24.08.2017
Kabul Tarihi / Accepted Date	20.09.2017
Yayın Tarihi / Published Date	20.12.2017

1. Kültür, Medeniyet ve İnşa Süreçleri

Kültür ve medeniyet birbiriyle ilişkili fakat farklı kavramlardır. Her ikisi de zamana ve gelişmelere paralel değişim gösterebilmekte ve her ikisinin de bir inşa süreci bulunmaktadır. Ancak değişim genellikle uzun zaman almaktadır. Zira, kültür genel karakter olarak ulusal, medeniyet ise milletlerarası olgular bütünüdür.

1.1. Kültür

Ülkemizde ilk defa kültür ve medeniyet kavramlarını sosyolojik olarak ele alan ve tartışan düşünürümüz Ziya Gökalp (1876-1924) olmuştur. Fındıkoğlu (1956), Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda Ziya Gökalp'in kültür sözünü kullanmak istemediğini, buna karşılık İrfan kelimesini de kullanmadığını, bunu niçin yaptığının ise bilinmediğini, kültürle aynı anlama gelen Arapça "Hars" kelimesini tercih ettiğini ve 1915'ten beri bu kelimenin kültürü karşıladığını, 1930'dan sonra "Hars" ile birlikte "kültür" kelimesinin de kullanılmaya başlandığını belirtir.

Tanzimat'tan beri kültürle medeniyeti, vicdanla aklı, Türklükle Avrupalılığı birbirine karıştırdığımızı söyler. Ersöz'e göre (1963), Medeniyet bir fabrika, kültür ise imâl edilen şeylerdir. İbni Haldun (1332-1406), tarihin, sosyolojinin ve antropolojinin konusunun "ümran" olduğunu savunur (Baltacıoğlu, 1972).

Cemil Meriç (1916-1987), İslâmın, medeniyet ve kültürü tek kelime ile ifade ettiğini bunun da Ümran olduğunu belirtir (Meriç, 1986). Kültür Bakanlığı, Malinowski'ye dayandırdığı tanımında kültürü, toplumun yarattığı teknoloji ürünleri, tüketim maddeleri, kurumlarına şekil veren ilkeleri, fikirleri, zanaatı, inançları ve gelenekleri olarak tanımlar (Kültür Bakanlığı, 1983).

Ancak Meriç'e göre "kültür, kaypak bir kavramdır. Tahlil edemezsiniz, çünkü unsurları sonsuz. Tasvir edemezsiniz çünkü bir yerde durmaz. Manasını kelimelerle belirtmeye kalktınız mı, elinizde havayı tutmuş gibi olursunuz. Bakarsınız ki, her yerde hava var, ama avuçlarınız bomboş." (Meriç, 1986)

Latince bir kelime olan kültür, toprağı tarıma hazır hale getirmek anlamındadır. Meselâ, hayvanların kültürü yoktur, bu nedenle ilkçağda kuş yuvasını, arı bal ve peteğini nasıl yapıyorsa bugün de aynı şekilde

yapmaktadır. Ancak insan böyle değildir. Her coğrafya ve toplulukta bir kültür bulunmakta ve sürekli bir etkileşim halindedir.

1.2. Medeniyet

Medeniyet, Arapça bir kelime olup Medine kelimesinden türetilmiştir. Şehirliklik, hayattan tam faydalanarak, iyi ve rahat yaşama demektir (Özön, 1979). Türkçede medeniyet karşılığı olarak uygarlık kelimesi de kullanılmaktadır. Muzaffer Ersöz'e göre (1963) uygarlık, medenilik anlamına gelir, ama medeniyet demek değildir. Medeniyet, Avrupa'da Akademi sözlüğüne ancak 1835'te girebilmiştir ve Avrupa'lı milletlerin 19. yüzyılda ulaştığı gelişme ve yetkinliği ifade eder. Guenon'a göre (1980), medeniyet kısaca Avrupa'lı demektir ve bu Avrupa'nın kendi kendine verdiği bir berattır.

İslâm dini ortaya çıkmadan önce Araplar, medeni bir toplum değildi, kabileler halinde yaşıyor, kız çocuklarını diri diri toprağı gömüyor, kadınları bir mal gibi alıp satıyorlar ve dolayısıyla kadınları insan saymıyorlardı. İslâmiyet ile Araplar kabile toplumu olmaktan çıktılar, Medine şehrine yerleşerek uygar bir toplum oldular. İslâmiyet bir kabile topluluğı olan Arapları millet haline getirdi. Onun için Tarih filozofu ve sosyolojinin kurucusu olan İbni Haldun toplumları **bedevi** (göçebe) ve **hadari** (medenî) olmak üzere ikiye ayırır (Arslanoğlu, 2001).

Medeniyet, aynı mamureye dahil birçok milletin sosyal hayatlarının ortak bir toplamıdır. Meselâ, Avrupalı milletler arasında ortak bir "Batı Medeniyeti" vardır. Bu medeniyetin içinde birbirinden bağımsız bir İngiliz harsı, bir Fransız harsı, bir Alman harsı v.s. vardır (Gökalp,1976). Medeniyet, milletlerarası ortak değerler seviyesine yükselen anlayış, davranış ve yaşama vasıtaları bütünüdür. Bu ortak değerlerin kaynağı ise kültürlerdir (Kafesoğlu,1984).

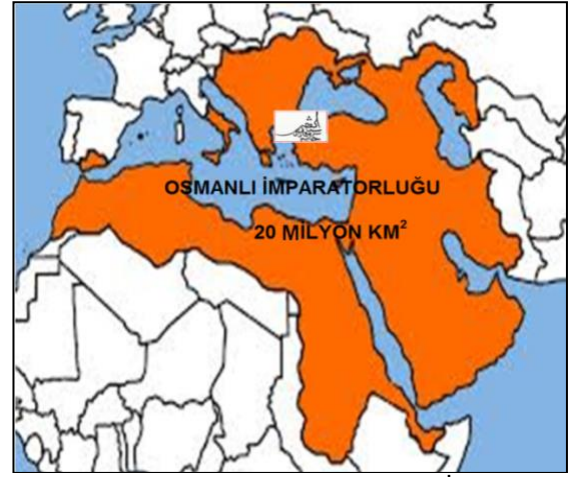
Peyami Safa'ya göre, "İlimsiz ve dinsiz bir medeniyet yoktur. İstisnasız her medeniyet bir dine dayanır. Uzak Doğu (Çin) medeniyeti Konfüçyüs'e ve Budizm'e; Hint Medeniyeti Brahmanizm ve Hinduizm'e; Yunan-Roma medeniyeti politeizme; Avrupa Medeniyeti Hıristiyanlığa; İslâm Medeniyeti İslâmlığa bütün varlık ve eserini borçludurlar" (Safa, 1978).

Kızılçelik, (1994), İbni Haldun'a dayandırdığı yazısında, medeniyetin ve şehir hayatının insanı nasıl

bozduğunu şöyle dile getirir: "Şehir hayatında ihtiyaçlar ve talepler arttıkça pahalılık artar, devletin yıkılmaya yüz tutmaya başlamasıyla ekonomik düzen bozulur. Bunun sonucu olarak sosyal hayat yozlaşır, israf artar. İnsanlar böylece yasal geçim yollarından ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için yasal olmayan yollara başvururlar. Yalancılık, kumar, aldatma, hırsızlık, yalan yere yemin etme, vurgunculuk, karaborsa hüküm sürer. Ahlak ve namusa aykırı kötülükleri herkesin gözünün önünde hatta akraba ve yakınlarının yanında bile açıkça yapmaktan çekinmezler. Cezaya çarpılmaktan kurtulmak ve korunmak üzere çeşitli hile ve aldatma çarelerini bulma hususunda gayet usta olurlar. Çirkin işler bunlar için bir adet ve karakter haline gelmiştir. Şehir, çirkin ve kötü ahlaklı aşağı adamlarla çalkalanır. Devletin terbiyesinde yetişenlerin çoğu, atalarından edep öğretilmemiş olanların hali dahi böyledir. Aynı çevrede ve bir arada yaşama bunların ahlakını da bozmuştur. İnsanlar ancak güzel ahlak ve fazilet sahibi olmaları ile birbirinden ayrılırlar. **Bir kimsenin ahlakı çirkin ve pis nesnelere kirlenirse, neseb temizliği ve atalarının iffet ve şerefleri ona fayda vermez.**" Durant ise (1978), medeniyetin hayatını eğitime borçlu olduğunu belirtir.

1.3. Kültür ve Medeniyetin İnşa Süreci

Farklı oluşum ve yaşama kaynakları olmakla birlikte, kültür ve medeniyetin aynı zamanda bir inşa süreci ve bir birikim olduğu anlaşılmaktadır. Kuran (1973), Türklerin iki defa medeniyet değiştirdiklerini, İslâm medeniyetinden sonra, yine kendi istekleriyle Batı Medeniyetine katılma çabası gösterdiklerini belirtir. Türklerin İslam medeniyetine girişleri ile Avrupa medeniyetine giriş teşebbüsleri arasında benzerlik vardır. İslâm medeniyetine girerken din değiştirmişler fakat Batı medeniyetine girerken din değiştirmemişlerdir. Her ikisinde de ortak nokta milli kültürden uzaklaşmamızdır. İslâm medeniyetine Arap ve Farslar da girdiği halde, onlar milli kültürlerini korumuşlar, fakat biz terk etmişiz. Batı medeniyetine girerken yine Japonlar ve Ruslar milli kültürlerini korurken biz bırakmışız (Turan, 1959). Kültürle medeniyeti birbirine karıştırdığımız için Batı taklitçiliğine başladık. Medeniyet, insanlığın çalışarak ortaya koyduğu teknik eserlerin bütünüdür (Topçu, 1961).

Harita 1. Osmanlı Devleti Medeniyet İnşa Alanı

Topçu'nun medeniyeti mutlaka teknik eserlerin bütünü olarak görmesi Batı etkisi algısı oluşturmaktadır. Kışın aç-susuz kalmaması için tertibat yapmak genel ve yerleşik bir yaşam biçimine hitap etmediğinden, düğün geleneği şeklinde bir kültür olamaz. Ancak toplumsal bakış, refah, üst seviye bir kültür ve inanç temelli fakat teknoloji yönünden söz etmeye değmeyecek bir medeniyet olabilir. Medeniyet inşa alanı Harita 1'de verilmiştir.

Her medeniyet diğerlerinden bir şeyler alır. Buna çapraz çoğalma denebilir. "Medeniyet", ileri bir gelişmişlik ve örgütlenme seviyesine ulaşmış bir toplumu anlatır. Fakat, başka insanlar üzerinde baskı kurabilmek için yanlış şekilde kullanılmaktadır (Schneider, 2013). Medeniyet ifadesi ideolojik açıdan başka medeniyetlere üstünlük iddiası olarak kullanılmaktadır. Bilhassa Batı medeniyeti bunu, Batılı olmayan insanları boyundurukları altına almak için bir çeşit "hak iddiası" olarak kullanmaktadır (Falk, 2013). Bilimin deneysel metodolojisi Müslüman bilim insanları tarafından keşfedilmiş, uygulanmış ve geliştirilmiştir (İhsanoğlu, 2013).

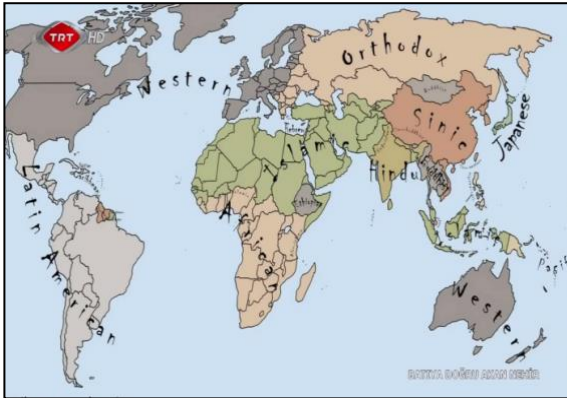
İslâm medeniyetine geçişte din ile birlikte, yaşam biçimleri başta olmak üzere aynı zamanda bir kültür değişimi de olmuştur. Bu başarılı bir kültürel inşa olarak toplum tarafından kabul edilmiştir. Batı medeniyetine geçiş sürecinde din değiştirmeden bir kültür inşası denendiğinden ve toplumun geneline hitap etmeyen bir inşa olup tam başarı sağlanamamıştır. Burada kadim bir Türk medeniyetinin varlığı ve kültürel çizgilerin yaşatılması ile daha başarılı sonuçlar alınabileceği kesindir.

Medeniyetler, tek bir toplumun, tek bir kültürün, tek bir bölgenin malı değildir. İnsanlığın ortak mirasıdır. Bir kültür veya medeniyetin kendisini diğer kültür veya medeniyetlerden ayırt ederek üstün görmesi, hegemonya kurmaya çalışması, hatta Batı medeniyetinin yaptığı gibi tek bir medeniyet olarak ifade etmesi son derece tutarsızdır (Karluğa, 2013). Kültürcülük kavramı, ırkçılığın bir türü olarak özellikle Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Bunun bir nedeni Avrupalıların kendilerine ait olmayan toprakları ele geçirmelerinde "bu topraklara medeniyet

götürdüklerini” söylemeleriydi (Aydın, 2013). Bu eğilimi tarihin her döneminde ve günümüzde gözlemlemek mümkündür.

Medeniyetler çatışması, İslamiyet ve Batıyı karşı karşıya getirme veya aralarında çatışma ortamı oluşturma düşüncesi, 20. yüzyıl sonlarına doğru (soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte 1980'li yıllarda) Bernard Louis ve Samuel Huntington tarafından ortaya atılmıştır. Halbuki bu, oldukça saçma bir düşüncedir (Hughes, 2013). 11 Eylül 2001 saldırıları adı altında doğrudan “İslam-Batı çatışması” ve “İslamofobi” oluşturulması başarılı bir şekilde sağlanmıştır. Bu karşıtlığın temelinde İsrail-Filistin (Amerika silah sanayi menfaatleri) ve Batı'nın petrole olan bağımlılığı vardır (Nasr, 2007 ve Nasr, 2013). Batının bu girişimleri, bir kültür egemenliğinden öte bir Batı medeniyeti dayatılmasıdır. Başarılı olması mümkün olmayan, sürekli çatışma ortamından menfaat temin etme amaçlı ve dünya genelinde yayılmaya çalışılan Batılı kültür ve medeniyet inşası düşüncesi antitezini de “Medeniyetler İttifakı” olarak üretmiştir.

Medeniyetler çatışması düşüncesine bir karşı görüş oluşturmak üzere gündeme gelen “Medeniyetler İttifakı Girişimi”, İspanya Başbakanı Jose Luis Rodriguez Zapatero'nun teklifi ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın icabetiyle 2005 yılında başlatılmıştır. Daha çok inanç temelli ve zenginlik gaspına dayalı çatışma bölgeleri Harita 2'de gösterilmiştir.

Harita 2. Medeniyetler Çatışması Bölgeleri (TRT, 2013)

96 Ülkenin başvurusuyla Birleşmiş Milletler gündemine gelen Girişim 10 Kasım 2009'da kabul edilmiştir. Girişim kısa zamanda 130'dan çok ülke tarafından desteklenen bir Girişim haline gelmiştir. Burada da amaç, kültürlere saygı temelinde insanlığın beğenisini ve kabullenmesini daha kolay temin edecek yeni bir medeniyet/ler inşasıdır.

Toplumsal gelişmişlikle değişim ve gelişim gösteren kültür ve bu kültürlerin birleşmesi sonucunda oluşan evrensel nitelikli medeniyetin inşasına genelde mühendislik özelde inşaat mühendisliği eser üretimleriyle önemli katkılar yapıldığı sonucu çıkarılabilir.

2. İLK İNŞAAT MÜHENDİSİ ve İLK İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ ÖRGÜTÜ

İlk inşaat mühendisi ve ilk inşaat mühendisliği örgütü daima bir merak konusu olmuştur. Bunun için başvurulan kaynaklar genellikle Batılı olduğundan uzun yıllar yanlış bilgiler kullanılmış ve halen kullanılmaya devam edilmektedir. Aşağıda doğru bilgiler verilmiştir.

2.1. İlk İnşaat Mühendisi

Neredeyse tüm Batı kaynaklarında, kendini 1768 yılında “Civil Engineer-İnşaat Mühendisi” olarak adlandıran ve ilk inşaat mühendisliği örgütünü (İnşaat Mühendisleri Smeatonian Derneği) de 1771'de kuran ilk kişinin John Smeaton (1724-1792) olduğu kayıtlıdır (Akçaoğlu, 2006). Doğu kaynaklarında da (Türk kaynakları dahil), bu bilgilerin yeterli ve detaylı bir araştırmaya dayanmadığı ve doğru olmadığı bilindiği halde aynı bilgi tekrarlanmaya devam edilmektedir. “Doğu ve Türkiye” için bunun sebebi, “Batı” kaynaklarının araştırmaya, düşünmeye ve sorgulamaya gerek duyulmadan tercüme yoluyla iktibas edilmesidir (Birinci, 2015).

Halbuki geçmişteki medeniyetlerin boyut ve büyüklüğüne bakılarak onları inşa edenlerin de aynı sınıfta değerlendirilmesi en doğru yaklaşımdır.

Mimar Sinan'ın, 1586 yılına tarihlenen tarihsiz bir “vakfiyesinde”, tescili yapan Kadı'nın, kimlik kaydında Mimar Sinan'ın niteliklerini sayarken, “Ayn-i A'yan-ı Mühendisin-Seçkin Mühendislerin Gözü” ve “Öklides-ül Asr vel Avan-Çağın ve Zamanın Euklides'i” tanımlamaları, dünyada bilinen ve ilk kez Mimar Sinan'ın bir “Mühendis” olarak tanımlandığının en eski ve en açık ispatı durumundadır (Öziş, 2004). O tarihte gerek askeri, gerek sivil anlamda mimarlık adıyla kullanılan mühendislik yalnızca inşaat mühendisliğidir. Melchior Lorichs'in 1559 Tarihli bir resminde bulunan ve Mimar Sinan olduğu değerlendirilen görünüş Şekil 1a ve 1b'de verilmiştir. Yine Öziş'in (2004) “Mühendis ve Mimar Sinan” da belirttiğine göre, 1490-1588 Yılları arasında yaşayan Mimar Sinan'ın, “Tuhfet'ül-Mimariyye (Mimarlığın Armağanı)” adlı eserinde, “Mi'marı Âkıl (akıllı, bilgili, olgun Mimar)” tanımlamasının hemen ardından kendisinden, “Mühendis-i zu-Fünun (Fen'i Bilen Mühendis)” olarak bahsettiğini ve Sinan'ın çalışmalarında, Mühendislik (İnşaat Mühendisliği) yönünün belki Mimarlık yönünden de önce yer alması gerektiği kayıtlıdır. Acar'ın (2007) “Sinan ve Kırkçeşme Tesisleri” adlı eserinde, yine Mimar Sinan'ın aynı eserinde, Çeçen (1988) ve Kaçar v.d. (2013)'de nakledilen bir şiirde Mimar Sinan için şu bilgiler vurgulanmaktadır:

Osmanlı Türkçesi ile:

“Cihân ta'mîrine olmasa mi'mâr

Yapılmaz yalnız taş ile dîvâr
Hususan şöyle bir Mi'mar-i âkil
Mühendis-i zü-Fünûn dindar ü kâmil
Sinân-ı Kayserî meşhûr nâmı
Füzûn Mi'mârlıkda itmâmı
Günümüz Türkçesi ile:
Cihan tamirine olmasa mimar
Yapılmaz sadece taş ile duvar
Özellikle şöyle bir bilgin mimar
Fen'i bilen dini bütün mühendis
Kayseri'li Sinan'dır meşhur adı
Çoktur mimarlıkta mükemmeli"

Şekil 1a. Melchior Lorichs'in 1559 Tarihli ve Mimar Sinan'ın Olduğu Sanılan Resim (Güran ve Abalı, 2011)

Şekil 1b. Aynı Resimde Mimar Sinan (Güran ve Abalı, 2011, düzenlenerek)

1611-1682 Tarihleri arasında yaşayan Evliya Çelebi'nin "Seyahatname" sinde, Edirne-Selimiye Camii'ni anlatırken, Sinan'dan "Mimar ve Mühendis-i Kâmil (Yetkin Mühendis ve Mimar)" diye söz ettiği bilinmektedir. Bu bilgilerden, insan eliyle yapılan eserleri yapanlara verilen "Mimar" adının Avrupa'dan yaklaşık 2 asır önce (182 yıl) Sinan adına izafeten kullanıldığı sonucu çıkarılabilir (Acar, 2007).

Sözcük olarak "Mimar", "mamura edici", "Mühendis" ise "hendese bilen, hesap adamı" anlamındadır. **Mi'mar**, İmar eden, hüner sâhibi, İnşaat plânlarını yapan ve

bu'nların kurulmasına bakan san'atkar ve binâ inşa eden kimsedir (Web1). Tanımda, Mimarın bina inşa eden mühendis olarak vurgulanması önemlidir. Örneğin Sinan, hep "Mimar" olarak anılmıştır. Çünkü, O'nun yaşadığı dönemde mühendislik ve mimarlık, bugünkü anlam ve kavramlarıyla birbirinden tam olarak ayırt edilmiş değildir. Mimarlık adı altında tüm mühendislikler bir bütündür ve Mimarlık çatısı altındadır. İyi "hendese (matematik)" bilmeyen ve "resim (plan ve proje)" yapamayan birinin "Mimar" olabilmesi mümkün değildir. Bu hendese bilen ve resim (teknik çizim) yapan kişi, günümüzdeki inşaat mühendisidir. Mühendislik, mesleki adı kullanılmaksızın mimarlığın "ayrılmaz bir bölümü" konumundadır. Daha açık bir ifadeyle, eski "Mimarların", aynı zamanda "İnşaat, Ziraat, Harita, Makine, Jeoloji, Jeofizik, Maden, Çevre Mühendisleri" oldukları, daha doğrusu olmak zorunda buldukları kesindir. Bu bilgiler ışığında, İlk "**Mühendis**" adının, 16. asırda Mimar Sinan tarafından kullanıldığı kesindir (Birinci, 2015).

2.2. Mimar Sinan Gerçekten İnşaat Mühendisi mi?

Mimar Sinan'ın inşaat mühendisi olup olmadığına karar verebilmek için geçerli bir inşaat mühendisliği tanımının bulunması gerekir. Yazılı kaynaklarda bu mesleği eksiksiz anlatan yaygın bir tanımlama yoktur. Bu nedenle öncelikle geçerli, gerek ve yeter nitelikte bir tanım yapılmalıdır. Aynı zamanda 16. asır ve varsa daha öncesinde, çalışma ve uygulama alanı dikkate alındığında günümüzdeki "inşaat mühendisi" dışında bir mühendislikten söz etmenin mümkün olmadığını dikkate almak gerekir.

Osmanlıca sözlüklerde alan ayrımı belirtilmeden yapılan Mühendis (Mühendisün) tanımı, "Hendese bilen, Geometri bilen ve tatbik eden kimse" (Web2) şeklinde olup mühendis temel işlevlerine daha yakın bulunmaktadır. Aynı tanımın Türk Dil Kurumu sözlük karşılığı, "İnsanların her türlü ihtiyacını karşılamaya dayalı yol, köprü, bina gibi bayındırlık; tarım, beslenme gibi gıda; fizik, kimya, biyoloji, elektrik, elektronik gibi fen; uçak, otomobil, motor, iş makineleri gibi teknik ve sosyal alanlarda uzmanlaşmış, belli bir eğitim görmüş kimse" (Web3) şeklinde olup oldukça uzun fakat kısıtlı bir mühendislik kavramı vermektedir. Mühendislik disiplinlerine ait bir tanım da bulunmamaktadır.

İngilizce'de "**civil engineering**" olarak yer alır. Buradaki "**engineer/ing**" mühendis/lik, "**civil**" ise vatandaşlar ile ilgili **medeni, uygar, uygarlıkla ilgili, sivil** olmayı belirten kavramlar olarak Türkçeye çevrilebilir. Buradan da inşaat mühendisliği "medeniyet inşa eden mühendislik" şeklinde kısa fakat yeterince açık olmayan bir tanımlama yapılmaktadır (Birinci, 2015).

İngilizcedeki "**engineer-mühendis**" sözcüğünün kökeni, "**icat etmede yaratıcı olan kişi**" anlamına gelen Latince "**ingeniatorem**" sözcüğü olup "**askeri**

amaçlı mühendislik olarak kullanılmaya başlanmış, daha sonra askeri-sivil ayrımı yapılmak üzere **“civil”** kelimesi bir önek olarak eklenerek **“civil engineering”** şeklinde dil ve kültür yapısındaki yerini almıştır (Web4).

1827 yılında Tredgold tarafından yapılan en kısa ve en yaygın tanıma göre İnşaat Mühendisliği, “insanlığın refahı ve kullanımı için doğadaki büyük güç kaynaklarının yönetimi sanatıdır” (Illston, 1981). “Yönetme sanatı” iddiası nedeniyle böyle bir tanım da inşaat mühendisliğini anlatmaktan çok uzaktır. Çünkü insanlar doğadaki büyük güç kaynaklarını (deprem, yağmur-sel, don, rüzgar, dalga, ...) yönetecek güçte değildir. Ama bunlarla uyumlu yaşamayı başarabilir yeterliliktedir.

İnşaat mühendisliği tanımlamasında, dünyayı oluşturan temel varlıklar olan toprak, su, hava ve ateşin, canlılar için hem “var olma” hem de “yok olma” nedeni olabileceği vurgulanmalıdır. Bu durum, **“Azı karar, çoğu zarar”** şeklinde Türk Kültüründe veciz ifadesini bulmuş ve inşaat mühendisliğinin bir temel tanımlama kriteri durumundadır (Birinci, 2015).

Tarih boyunca, Aristo başta olmak üzere tüm düşünürlerin temel varlık olarak kabul ettikleri toprak, su, hava ve ateş (Anasır-ı Erbaa/Dört Unsur), canlılar için **“olmazsa olmaz”** özellikte olsa da, gerekli uyum ve **“birlikte bulunabilme”** şartları temin edilemezse, **“yaşamın mümkün olmayacağı”** şartları oluşturabilecekleri de unutulmamalıdır.

İnşaat Mühendisliği Kısa Tanımı: İnşaat mühendisliği, evrende, canlıları tabiat ile ahenk içinde yaşatmak ve medeniyet inşa etmek üzere, temel varlıkların zararlı etkilerini önleyerek, onlardan en üst düzeyde yararlanmayı temin edecek yapılar tesis eden bilimsel çalışma ve uygulama alanıdır (Birinci, 2015).

Sinan, zemin-temel (Geoteknik), yol-köprü-tünel (Ulaştırma), hesaplama-malzeme seçimi (Yapı-Mekanik-Yapı Malzemesi), su yapıları (Hidrolik), her türlü bina-yaşamı için kullanım şekillerinin temini dahil (Yapı İşletmesi) yaptığına göre, bunlar da inşaat mühendisliği için en geniş tanımlı anabilim dalları olduğundan, tam bir inşaat mühendisidir. Tanımla bütünlendirse ve inşa ettiği eserleri göz önüne alınarak, Osmanlı Devleti'nin inşa ettiği medeniyetin kendi yaşadığı dönemdeki bölümünün önemli bir kısmını inşa ettiğini anlamak mümkün olur.

2.3. İlk İnşaat Mühendisliği Örgütü

“Hassa Mimarlar Ocağı”, Padişaha bağlı veya bizzat kurduğu “Hassa ...” şeklinde adlandırılan tüm yapım ve inşa faaliyetlerini yürüten ve eyaletlerde “Eyalet Mimarları” ile teşkil edilen bir kurumdur. Kuruluş tarihi kayıtlı değildir. Ancak tarihçilerin, Osman Gazi'nin Karaca Hisar'da 1289'da yaptırdığı camide çok sayıda mimar bulunduğu ve kurumun o tarihte oluşmuş olabileceği tahmini vardır. 2. Bayezid

döneminde (1481-1512) yazılı belgelerde bu adın geçtiği, bu durumda 15. asır sonu-16. asır başında kurulmuş olmasının olası olduğu söylenebilir. Hassa Mimarlar ocağı en geniş biçimiyle mimarların, mühendislerin, lağımçıların (tünelciler), kagir inşaat ustaları, yontucular, sanatkarların (çinici, kalemkar, hattat, neccar-marangoz) bulunduğu bir örgüttür. Bu durumda Hassa Mimarlar ocağı Mimar Sinan'dan önce vardır ve çok geniş bir meslek örgütü olmasından başka, merkezi yönetimin en üstünde bulunan Padişah'a bağlıdır. Tüm ülke sınırlarını kapsayan bir teşkilatlanmaya sahiptir. Günümüzdeki Mimar ve Mühendis Odaları Birliği hatta Çevre ve Şehircilik Bakanlığı eşdeğeri bir kurum.

Yukarıdaki anlatımlar birleştirildiğinde, hiçbir bir şüpheye mahal olmadan, dünyada ilk inşaat mühendisinin ve bu meslek adını 1586 yılında ilk kullanan kişinin “Mimar Sinan” olduğu sonucuna varılır. Dünyadaki ilk mimarlık-inşaat mühendisliği örgütünün de en geç 15. asırda var olan Hassa Mimarlar Ocağı olduğu kesinlik kazanır.

3. MEDENİYETİMİZDE İLK İNŞAAT MÜHENDİSİ MİMAR SİNAN'IN YERİ

Kadîm kültür ve medeniyetimizde İlk İnşaat Mühendisi Mimar Sinan'ın yerini anlayabilmek için iki nokta önemlidir. Biri, medeniyetimizin 16. asırda dünyadaki yeri ve büyüklüğü, diğeri de bu medeniyetin inşasında Mimar Sinan'ın inşa ettiği eserlerdir.

Medeniyet, her şeyden önce büyükşehirde, şehirde, ilçede, kasabada, köyde, ... ama mutlaka toplu yaşamayı esas alır (insanlar toplu yaşarlar, en küçük topluluk ailedir). İnsanların kolay, müreffeh, huzurlu, mutlu, sağlıklı yaşamasının mümkün ve kolay olduğu, çalışma, eğitim, ibadet, eğlenme, dinlenme imkânı için gerekli donanımların inşa edilmesini gerektirir. Tümünün inşa edilmesinde de o toplumun kültürel değerlerini önemser ve özümser. Bir otoritenin yaşam tarzı şöyle olan, şu biçimli bir medeniyete göre yaşamın demesi anlamlı değildir, medeni hiç değildir.

Türklerin soyunun Nuh tufanından sonra oğlu Yafes'e dayandığı kabul edilmekte ve M.Ö. 3478'den bu yana bilindiği tespitleri bulunmaktadır. Bu tarih Türklerin yaklaşık 6000 yıllık bir tarihe sahip olduğu anlamına gelir. Ancak tarih öncesi için güvenilir bilgiler bulunmamaktadır. Asya'dan Avrupa'ya yönelen Türklerin M.Ö. 3200'de başlayan İlk Çağdan itibaren bir yönetim sistemine ve tanımlanabilir bir kültür ve medeniyete sahip olarak günümüze kadar gelmesi önemlidir. Bu nedenle Türk Medeniyeti yönetim şemsiyesi altına girmiş tüm etnik, dini, renk yapılarının ortak ve kadîm medeniyetinin adıdır.

Yeni Çağ tarih aralığında sahip olunan yönetim adı Osmanlı'dır ve Mimar Sinan'ın yaşadığı dönem Yükselme Dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemdeki medeniyet inşasında Sinan'ın (Tezkiret-ül-

Ebniye’de verilen listesine göre) 84 Cami, 52 Mescit, 57 Medrese, 7 Dârülkurrâ (Kur’an-ı Kerim okuma yeri), 22 Türbe, 17 İmâret (yardım evi-kurumu), 3 Dârüşşifâ (hastane, 5 Su Yolu, 8 Köprü, 20 Kervansaray (işlek ticaret yollarında her türlü ihtiyacın karşılandığı konaklama yeri) , 36 Saray, 8 Mahzen, 48 Hamam yaptığı kayıtlıdır.

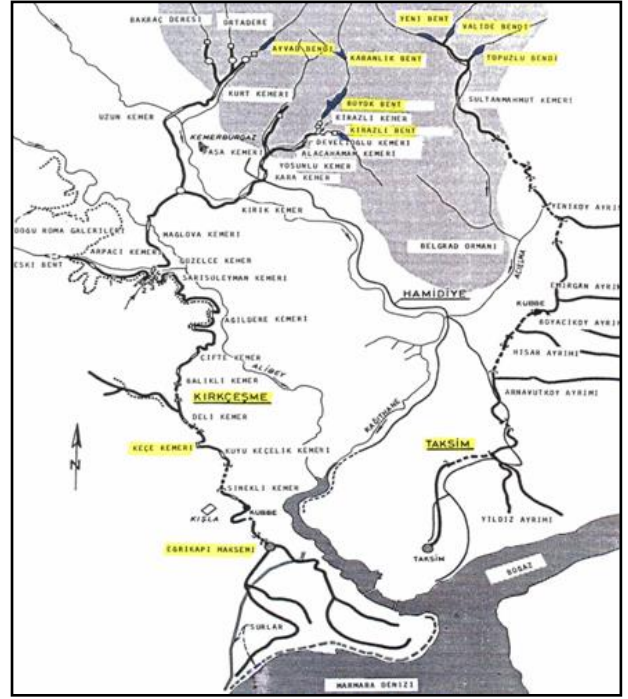
Kültür ve medeniyetin varlığı insanların yönlendirdiği canlıların yaşama biçimlerinin yerleşik ve sürekli halleridir. Örneğin, temizlenme bir ihtiyaçtır. İslâm dışındaki toplumlarda temizlenme ihtiyacı sadece maddi pisliklerden kurtulmaya yönelikken, Müslümanlar için buna maddi pisliklerden başka manevi temizlenme eklenmektedir (Gusül). Temizlenme ihtiyacının yağmurda, akarsuda, denizde veya insanların yaptığı hamam, banyo, küvet, duşakabin gibi özel mekânlarda karşılanması bir kültürdür. Çünkü bireysel veya en çok toplumsal bir seçim veya alışkanlıktır. Eğer bu bilimsel, ekonomik, sosyal bir ihtiyaç olarak ve inanç gözetilerek karşılamak üzere tesislere dönüştürülürse (inşa edilmek suretiyle) ve insanlar tarafından her anlamda “daha iyi” kabul edilip yaygın hale gelirse bir medeniyet olur. Bu amaca yönelik inşa edilen her şey de bir medeniyet inşası bileşeni durumuna dönüşür. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde yapılmış çeşitli eserlerin tümü, Mimar Sinan’ın inşa ettiği tüm yapı biçimleri önce bir kültür ve devamında da bir medeniyet inşası bileşeni durumundadır. Sinan’ın eserlerinde aynı zamanda zamanın gelişmelerinin en ileri çizgileri bulunmaktadır. Bu da medeniyet inşa edilmesine ait diğer bir önemli örnektir.

Zaman içinde Mimar Sinan için Anma etkinlikleri, Türk olup olmadığı, Aslen Ermeni olup olmadığı... gibi konular tartışılır olmuştur. Afyoncu (2016, Web5), “Mimar Sinan’ın Avusturyalı, Macar, Bulgar, Rum, Ermeni asıllı olduğu iddiaları farklı kişiler tarafından ortaya atılmıştır.” ve “Mimar Sinan, Karamanlı denilen Anadolu’da yaşayan Hıristiyan Türklerdendir” der.

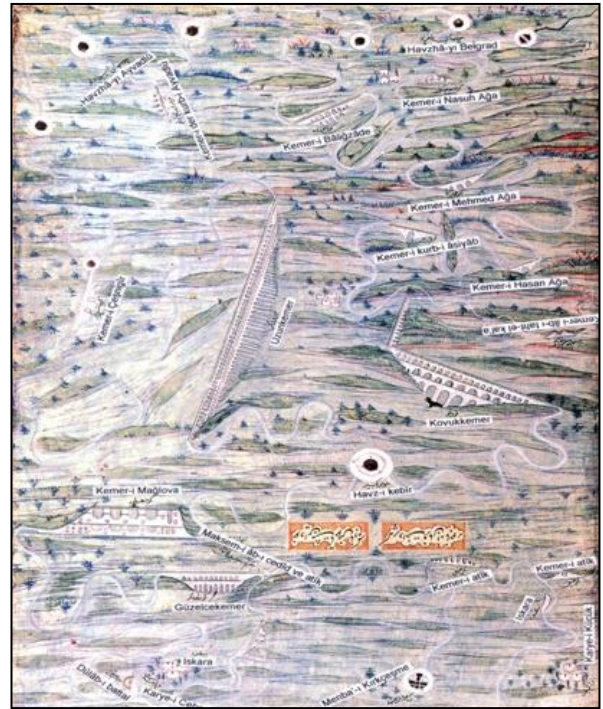
3.1. Mimar Sinan’ın Üç, Öğrencisinin Bir Örnek Eseri

Su, doğal fakat Allah vergisi bir kaynaktır. Yeme, içme ve tarımda ihtiyaç olduğunda “hayat”, selde, gölde, denizde “hayatı sonlandıran” bir madde olabilir. Ancak su insan elinin değdiği her durumda “medeniyet” olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle Mimar Sinan’ın medeniyet inşasına katkısı için dört örnekten üçü su yapısı olarak seçilmiştir.

1) Kırkçeşme Su Tesisleri: Kanuni Sultan Süleyman devrinde Başşehir İstanbul’un nüfusunun hızla artması sebebiyle, daha önce yapılmış olan iletim hatlarının suları yeterli gelmemiş ve su sıkıntısı baş göstermiştir. Bu sebeple Belgrat Ormanlarından su getirilmesine karar verilmiştir.

Harita 3. Kırkçeşme Su Tesisleri (Acar, 2007)

Şekil 2. Kırkçeşme Su Tesisleri Minyatürü (Nakşas Osman)(Acar, 2007)

İstanbul’daki tarihi su yapılarının en mükemmelleri ise elbette Mimar Sinan tarafından yapılmıştır. Maliyeti bakımından en büyüğü olan ve Kırkçeşmeler adıyla anılan bu eserler bütünü İstanbul Su Şebekesi’nin bir bölümüdür. Büyük bir kısmı Eyüp sınırları içinde kalan Kırkçeşme’nin yapımına 1554 yılında başlanmıştır. 1563 yılında tamamlanan bu büyük eserin maliyeti, o zamanın parasıyla 50 milyon akçeyi geçmiştir (1564 yılındaki sel nedeniyle oluşan hasar tamirleri hariç). Taşıma, dağıtma, depolama, baraj (bent), maksem, çeşme, kemer ve sarnıçlar

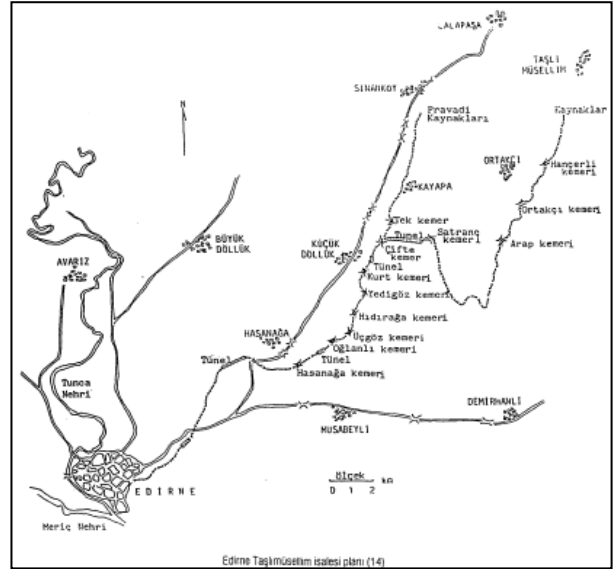
Kırkçeşme Su Tesisleri'nin bölümleridir. Kırkçeşme'de 300'den fazla çeşme Mimar Sinan zamanında yapılmış, daha sonra 590'ı bulan çeşmelerle İstanbul halkına su dağıtmıştır (Çeçen, 1988 ve Acar, 2007). Tesislerin plan ve görünümü Harita 3 ve Şekil 2'de verilmiştir.

İsale hattı, dağıtım tertibatı, şehir şebekesi ve teknik mükemmelliği ile dünyada eşine rastlanmayan bu eser 450 yıldan beri sürekli çalışmakta ve halen de şehrin bir bölümüne su vermektedir. Kırkçeşme Su Tesislerinde irili ufaklı 33 adet su kemeri yapılmıştır. Bunların çoğu küçük ve bir gözlüdür. Beş tanesi ise abide yapılarıdır (Kovukkemer, Paşa Kemeri, Uzunkemer, Mağlova Kemeri, Gücelcekemer) ve dört adet bent bulunmaktadır (Karanlıkbent, Büyükbent (Belgratbent), Kırazlıbent, Ayvad Bendi) (Çeçen, 1988 ve Acar, 2007).

Kırkçeşme Tesislerinin tamamlanmasından sonra hiç kimsenin yeraltından gizlice evine su almamasını içeren bir ferman yayınlayan Kanuni, sadece tesisleri yapan Mimar Sinan'ın evine "bir lüle" su alabileceği ödülünü layık görmüştür (1 Lüle=0.6 Litre/s=52 m³/gün). Kanuni'nin ölümünden sonra, artık yaşlanan Sinan'ın evinde akmakta olan suyun Saray tarafından soruşturulması gündeme gelmiş ve Sinan'dan Kanuni'nin fermanı istenmiştir (Çeçen, 1988).

Sinan'ın, "Ben o zaman Cihan Padişahından ferman istemekten hicap etmişim. Fermanım falan yok, ama su benim evimde akıyor" cevabı üzerine, "Sinan gibi diğer hizmet edenlerin de evine su bağlanamayacağına göre, Sinan'a verilen su kesilmeli, fakat şimdiye kadar kullandığı suyu fermansız kullandığı için bir cezaya mucip olmamalıdır" kararından sonra su kesilmiştir. Ölümü sırasında, evde su bulunmamasından yakınanlara, son sözleri, "Biz hizmetimizi dünyada bir bardak suya satacak kadar menfaat düşkünü değiliz. Biz hizmetimizi Allah için yaptık ve mükâfatını da Ahirette bekliyoruz. Dünyada evimize su verilmediği için müteessir değiliz" olmuştur (Web6).

2) Edirne Taşlımüsellim Su İletim Hattı: Edirne için yapılan Taşlımüsellim su iletim hattı da Kırkçeşmede olduğu gibi sıra dışı ve çağının ötesine özellikler taşımaktadır. 20 km kadar mesafeden toplamda 45 km su iletim hattından oluşmaktadır. Üzerinde 5 tünel (toplam uzunluğu 3.8 km), 12 kemer (en uzun 105 m) bulunmaktadır (Çeçen, 1988). Taşlımüsellim planı Harita 4'de verilmiştir.

Harita 4. Edirne Taşlımüsellim Su İletim Hatları (Çeçen, 1988)

3) Mağlova Kemeri (Muallâk Kemer): Mağlova Kemeri'nde büyük su basıncına karşı sadece gövde hacminin kütesel ağırlığıyla karşı koyacak şekilde bir yapı inşa etmek yerine, alışılmış su kemer biçimlerinden farklı olarak, karmaşık bir geometrik yapı kullanılmıştır. Duvar payandalarını aşağı doğru incelterek duvar üzerindeki su basıncını en aza indirecek prizmatik bir yapı kullanılmıştır. Bu mühendislik çözümü zamanın bilgi birikimin önünde yer alması bakımından önemlidir.

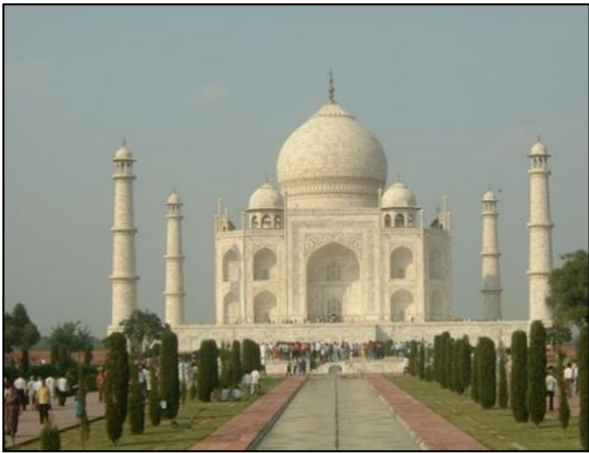
Sanat Tarihi Uzmanı Prof. Dr. Semavi Eyice'ye göre, "Dini mimaride Süleymaniye ve Selimiye camileri neyse, sivil mimaride de Mağlova Kemeri o derece önemli bir eserdir ve onu baraj gölü içinde bırakmak Türk sanat tarihi açısından yapılmış en büyük cinayettir." Çünkü, baraj göllerinin zaman içinde sürüntü maddelerle dolması durumunda Kemerin de bu dolgu içinde kalacağı bilinmektedir (Acar, 2007). Mağlova Kemeri, sade ve yalın bir taş yapının, bir Dahi, Mimar ve Mühendis olan Büyük Sinan'ın elinde nasıl muhteşem bir sanat eserine dönüştüğünü göstermesi bakımından da önemlidir. Roma ve Helenistik Dönem'de yapılan kemerlerin aşağıdan yukarıya doğru genişliklerinin sabit tutulmuş olması nedeniyle yıkılmış olabileceği" bilgisi kullanılmıştır. 1554-1562 Yılları arasında tamamlanan kemer İstanbul tarihinin en büyük sel felaketi olan 1563 yılındaki sel-i azimde (büyük sel) zarar görmüş ve yine Mimar Sinan tarafından hemen tamir edilmiştir. Çeçen, "Mimar Sinan başka hiçbir eser yapmamış olsaydı dahi, bu kemer Koca Sinan'ı ünlü yapmaya yeterdi" (Çeçen, 1988) sözüyle Mağlova Kemeri'nin tüm özelliklerini vurgulamaktadır (Resim 1).

Resim 1. Mağlova Kemerleri (Anonim)

4) Tac Mahal: (1630-1652): Osmanlı toprakları dışında Türkler tarafından yapılmış, Türk Mimarlık ve Mühendisliğinin en büyük şaheseri Tac Mahal'dir (Resim 2). İngiliz mimari tarihçisi James Fergusson'un "güzelliklerin bu derece uyumu, her bir güzelliğin diğerleriyle ilişkisinin mükemmelliği, bütünüyle dünyada emsali olmayan bu sanat şaheserini meydana getirmiştir" dediği Tac Mahal, birçok Tarihçi-Mimar ve Mühendis tarafından "dünyanın en güzel binası" şeklinde vasıflandırılmıştır (Öztuna, 1994). Dünyanın bu harika eserinin, Türk yapımı bir eser olması, yapılışındaki gerçek ve destansı sevda hikâyesi kadar ilgi çekicidir.

Eser, Mümtaz Mahal'in güzellik ve zarafetine yakışır ve gelecek nesillerin hayranlığını kazanacak bir eser olmalıydı. Hindistan'daki sanatkârlar dışında Avrupa'dan, Türkiye'den (Osmanlı'dan), İran'dan, Türkistan'dan mimarlar ve sanatkârlar çağırıldı. Hepsinden proje istendi. Mimar Sinan'ın öğrencilerinden olan İstanbullu Mehmet İsa Çelebi'nin projesi ve maketi Şah Cihan'ı hayran bıraktı. Bu projenin maketinin aynen yapılmasını emretti. Buradan, o tarihlerde (1630) çok güzel ve proje bilgilerini eksiksiz yansıtabilecek nitelikte maketler yapılabildiği anlaşılır (Öztuna, 1994).

Resim 2. Tac Mahal-Genel Görünüş (Anonim)

3.2. Mimar Sinan Eserleri Yönünden Değerlendirme

Mimar Sinan'ın eserlerinin tamamının zamanın mükemmel eserleri olduğunu söylemek abartı olmaz. Ancak değişen zaman ve şartlarla değerlendirildiğinde bazı önerilerde bulunulması mümkün olabilir. Esas olan bu eserlerin niteliklerini kopyalamaya çalışmak yerine anlamak olmalıdır. Zira hiçbir kopya ne aslı kadar yeterli, ne de aslından daha değerli olamaz.

Pier Luigi Nervi (1891-1979), "teknik açısından kusursuz olan bir yapıt, estetik açıdan çarpıcı olmayabilir. Ancak, günümüzde ve geçmişte estetik açıdan kusursuz kabul edilen hiçbir yapıt yoktur ki, teknik açıdan mükemmel olmasın!" derken adeta Sinan ve eserlerini tarif etmektedir (Birinci, 2015).

Üç veciz söz:

- *Fatih gibi âlim ve edip olup, yeryüzündeki bütün dinleri, geçerli dilleri ve tarihi çok iyi bilen bir yöneteni bulunan, 15. asır Osmanlı halkı gibi halkı olan milletlerin, İstanbul gibi fetihleri ve çağ değiştiren tarihleri olur. Bir de Mimar Sinan gibi dâhileri.*
- *Her yeni bilgi, her yeni buluş, bir mum gibi sadece çevresini aydınlatır. İnsanlığın aydınlanması için mumların bir araya toplanması gerekir. Bu da önce kültür, devamında medeniyete giden yoldur.*
- *Bilim için düşünmek şarttır. Ancak yazıya dökülmeyen düşünceler sahibi ile ölünce, onların yeniden düşünülmesi gerekir.*

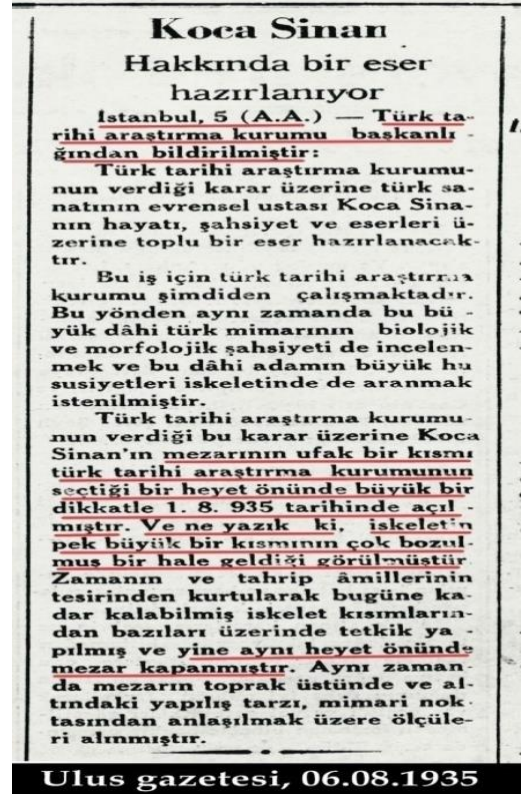
Mohaç Meydan Savaşında, 13 günde inşa etmeyi vaat ettiği köprüyü söz verdiği süre içinde Kanuni'ye sunması (ancak önemli miktarda önüretim yapmakla mümkün), Süleymaniye Camiinde, dört minare ve on şerefenin; Kanuni'nin İstanbul'un fethinden sonraki 4. ve toplamda da 10. padişah olmasını sembolize etmesi, Süleymaniye Camii inşaatının gecikmesinde, Sinan'ın cami inşaatının merkezinde nargileyi bir ses kaynağı olarak kullanması ve Anadolu'dan getirdiği turşu fiçilerini dört bir yana koyarak sesin yayılması için bir düzen kurduğunu uygulamalı olarak ele alması, yine Süleymaniye'nin kubbesinde inşa ettiği **is odası** ile tüm yapı içindeki is bu odaya yönlendirmeyi başarması ve aynı zamanda bu isten kalitesi çok üstün mürekkep üretmesi Sinan'ın sıra dışı ve zamanı aşan buluş ve uygulamalarıdır.

Şekil 3a. 1930'lu Yıllarda Sinan'ı Anma Haberleri (Web7)

Konumu itibarıyla Edirne'nin her yerinden görülebilen, özellikle orduları sefere çıkarken uğurlayan, sefer dönüşünde de selamlayan bir özelliğe sahip Sinan'ın ustalık eseri olarak adlandırdığı **Selimiye Camiinin** esnek, hareket edebilen minarelerin oturduğu temeller günümüz bilim adamları tarafından halen tam olarak anlaşılabilmiş değil (!) gibi ütöpik mesajlar doğru değildir. Bunun yerine Sinan'ın yaşadığı dönemde pek de bilinmeyen deprem (zelzele) etkilerinin yapıdan uzak tutma (deprem izolatörü) elemanları kullandığını söylemek daha doğrudur.

Restorasyon çalışmalarında **Mektuplar bulunduğu** şeklindeki bilgiler gerçekse yayınlanmış olmalı, efsane şeklinde ve "söylenir" gibi ifadelerle bilim dünyasına sunulmamalıdır. Daha doğrusu efsane ve hikâyeden oluşan bilgi kullanılmamalıdır. Bunlara yumurta akından imal ettiği harç nedeniyle **Yumurta kıtlığı** yaşandığı **efsanesi**, Selimiye camii yapılacak alanda ters huylu bir kişiye ait bir lale bahçesi bulunduğu, Cami içinde taşıyıcı kolonda bulunan lale figürünün bu lale bahçesini temsil ederken, figürün ters olmasının sebebinin de yine bu mal sahibinin ters karakteriyle açıklandığı şeklindeki **Ters lale efsanesi** bir belgeye dayanmadıkça sadece bir efsanedir. Değerlendirmeyi yapanların, ters lalenin Anadolu'da var olan (Doğu ve Güneydoğu illerinde) bir çiçek olduğunu bilmiyor olmaları muhtemeldir.

Şekil 3b. 1930'lu Yıllarda Sinan'ın Mezarının Açılması Haberleri (Web8)

Sinan'ın Kanuni'nin tek kızı Mihrimah Sultan'a derinden bir aşk ile bağlı olduğu **iddia edilir** şeklinde başlayan, Mihrimah'ın kelime anlamı olan ay ve güneş bu gizli mesajın çıkış noktası olduğu, aynı zamanda Mihrimah Sultan'ın doğum günü olan, gece ve gündüzün eşit olduğu 21 Mart gününde Edirnekapı Mihrimah Sultan Camii'nin iki minaresi arasından güneş batarken, Üsküdar'daki Mihrimah Sultan Camii'nin iki minaresi arasından ay doğduğu şeklinde devam eden **efsane** sonunda bunun bir **Aşkın İspatı** olduğu yargısı belgelenmeye muhtaç hayal ürünleridir.

Mimarlar arasında hakkında en çok kitap ve makale yazılan, 1935'te Türk Tarih Kurumu (TTK) tarafından kafatası incelenmek üzere (kafatası biçimi yönünden Türk olup olmadığının tespiti için) mezarından çıkarılan ve kaybedildiği iddia edilen tek mimar, heykeli yapılan ilk mimar olmasının yanı sıra en uzun yaşayan ve en çok eser veren, adına üniversite kurulan ilk ve tek mimar, ismi uzun yıllar yayımlanmış süreli bir yayına (Mimar Sinan dergisi) verilen tek ülkemizde kâğıt para üzerine resmi basılan ilk mimarımız olan Mimar Sinan için hikaye ve efsaneden daha gerçekçi araştırma ve incelemeler yapılması gerekir. Ancak araştırmaların kişilik ve manevi haklara saygılı, etik olması gerekir. 1930'lu yıllarda yapılmaya çalışılan oyunu belirlemeye dönük (Türk oluşunu ispatlama amaçlı) araştırmalar bu konuda yapılabilecekler için en kötü örneklerdir (Şekil 3a ve 3b).

4. SONUÇ

Toplumları oluşturan özel ve tüzel kişi ve kurumlar hep birlikte ve kültür desteği ile medeniyeti inşa ederler. Kültür ve medeniyet küçük-büyük toplumların elinde inşa edilebilen kavramlardır. Mimar Sinan büyük bir medeniyet olan Osmanlı'da, yaşadığı dönemde bu medeniyetin inşasına, inşa ettiği eserlerle büyük katkıda bulunmuştur.

1768 yılında Batı'da kendisini "Civil Engineer-İnşaat Mühendisi" olarak tanıtan John Smeaton (1724-1792) dünyadaki ilk "inşaat mühendisi" değildir. 1771'de kurduğu örgüt de ilk inşaat mühendisliği örgütü değildir.

Dünyada ilk "inşaat mühendisi" adı, 1586 yılında (Avrupa'dan 182 yıl önce) ilk kullanan kişi "Mimar Sinan" dır. İlk mimarlık-inşaat mühendisliği örgütü de en geç 15. asrın sonlarında (1481) kurulan "Hassa Mimarlar Ocağı"dır.

Elde edilen sonuçlara göre, "dünyadaki ilk inşaat mühendisi" ve bu meslek adını ilk kullanan kişinin "1768 yılında ve John Smeaton" olduğu, ilk inşaat mühendisliği örgütünü de 1771'de aynı kişinin kurduğu şeklinde bir bilgi kullanılması, **kötü niyete hizmet** etmiyorsa, bilimsel yönden en azından "**yetersizlik, cehalet veya bilimsel gaf**" sayılmalıdır.

Kaynaklar

- Acar, M.Ş., 2007, Sinan ve Kırkçeşme Tesisleri, Yapı Dergisi, 307, YEM Yayınevi, İstanbul.
- Arslanoğlu, İ., 2001, Kültür ve Medeniyet Kavramları, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 15, Gazi Üniversitesi, Ankara, s:247
- Akçaoğlu, A; Akçaoğlu, S., 2006, İnşaat Mühendisliği ve Estetik, TMMOB İMO İzmir Şubesi, sayı:128.
- Aydın, M., 2013, Medeniyetlerin Anlatılmamış Hikâyesi: Batıya Doğru Akan Nehir, Televizyon Dizisi, 20 Bölüm, Bölüm:17-19, TRT1, Ankara.
- Baltacıoğlu, İ.H., 1972, Türke Doğru, Ankara, T. İşbankası Kültür Yayınevi.
- Birinci, F., 2015, İnşaat Mühendisliğine Giriş, Ascopy, Samsun, s:XX, 1-10, 459-460.
- Çeçen, K., 1988, Sinan'ın Yaptığı Su Tesisleri, Mimarbaşı koca Sinan:Yaşadığı Çağ ve Eserleri, Türkiye Vakıflar Bankası, Ankara.
- Durant, W., 1978, Medeniyetin Temelleri, Çev:Nejat Muallimoğlu, İstanbul.
- Ersöz, M., 1963, "Hars ve Medeniyetin Dinamik Tanımları, Eğitim Dergisi, 1(5),4.
- Falk, R., 2013, Medeniyetlerin Anlatılmamış Hikâyesi: Batıya Doğru Akan Nehir, Televizyon Dizisi, 20 Bölüm, Bölüm:17-19, TRT1, Ankara.
- Fındıkoğlu, Z. F., 1956, "Kültüre Dair", Türk Yurdu Mecmuası, 253,572.
- Gökalp, Z., 1976, Türkçülüğün Esasları, Hazırlayan: Mehmet Kaplan, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayını, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

- Guenon, R., 1980, Doğu ve Batı, Çeviren: Fahrettin Arslan, Yeryüzü Yayınları, İstanbul, s:22-23
- Güran, M.A., ve Abalı, A.Z., 2011, Melchior Lorichs'in İstanbul Panoramasındaki Osmanlı Kimdir?, Belleten, Türk Tarih Kurumu, Sayı:273, Ankara, ISSN: 0041-4255. s:361-372.
- Hughes, B., 2013, Medeniyetlerin Anlatılmamış Hikâyesi: Batıya Doğru Akan Nehir, Televizyon Dizisi, 20 Bölüm, Bölüm:17-19, TRT1, Ankara.
- Illston, J.M.; Dinwoodie, J.M.; Smith, A.A., 1981, Concrete, Timber and Metals, University of London King's Collage, İkinci baskı, 663 p.
- İhsanoğlu, E., 2013, Medeniyetlerin Anlatılmamış Hikâyesi: Batıya Doğru Akan Nehir, Televizyon Dizisi, 20 Bölüm, Bölüm:17-19, TRT1, Ankara.
- Kafesoğlu, İ., 1984, "Milli Kültür-Siyaset İlişkisi", Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 4, 1.
- Kaçar, M., Zorlu, T., Barutçu, B., Bir, A., Ceyhan, C.O., Neftci, A., (Editör) Karaca, M., 2013, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Mühendislik Tarihimiz, İTÜ Yayınları, İstanbul. s:12.
- Karluğa, B., 2013, Medeniyetlerin Anlatılmamış Hikâyesi: Batıya Doğru Akan Nehir, Televizyon Dizisi, 20 Bölüm, Bölüm:17-19, TRT1, Ankara.
- Kızılçelik, S., 1994, Postmodernizm: Modernlik Projesine Bir Başkaldırı, Türkiye Günlüğü, Sayı:30, İstanbul, s:83-96.
- Kuran, E., 1973, "Türkiye'nin Batılılaşması", Bayrak Dergisi, 2(30).
- Kültür (ve Turizm) Bakanlığı, 1983, Milli Kültür Şurası, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara, s:89
- Meriç, C., 1986, Kültürden İrfana, İnsan Yayınları, İstanbul. s:44-82.
- Nasr, S.H., 2007, Islamic Science An Illustrated Study, İnsan Yayınları, İstanbul. Türkçesi.: Kutluer, İ., İslam ve Bilim-İslam Medeniyetinde Akli İlimlerin Tarihi ve Esasları, Alemdar Ofset, İstanbul.
- Nasr, S.H., 2013, Medeniyetlerin Anlatılmamış Hikâyesi: Batıya Doğru Akan Nehir, Televizyon Dizisi, 20 Bölüm, Bölüm:17-19, TRT1, Ankara.
- Öziş, Ü., 2004, Mühendis ve Mimar Sinan, İMO İzmir Şubesi Haber Bülteni, Sayı: 117, s:15-19.
- Özön, M. N., 1979, Osmanlıca/Türkçe Sözlük, Şehir/li araması, İnkılap ve Aka, 928 s, İstanbul.
- Öztuna, Y., 1994, Büyük Osmanlı Tarihi, Cilt:5, 7, 8, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Safa, P., 1978, Doğu-Batı Sentezi, Yağmur Yayınları, 231 sayfa, İstanbul, s:13-25.
- Schneier, R.A., 2013, Medeniyetlerin Anlatılmamış Hikâyesi: Batıya Doğru Akan Nehir, Televizyon Dizisi, 20 Bölüm, Bölüm:17-19, TRT1, Ankara.
- Topçu, N., 1961, Yarınki Türkiye, İstanbul, Yağmur Yayınevi.
- TRT, 2013, Medeniyetlerin Anlatılmamış Hikâyesi: Batıya Doğru Akan Nehir, Televizyon Dizisi, 20 Bölüm, Bölüm:17-19, TRT1, Ankara.
- Turan, O., 1959, Türkiye'nin Manevi Durumuna Umumi Bir Bakış, Türk Yurdu Dergisi, 273, Ankara, s:13
- Web1, <http://www.osmanlicaturkce.com/?k=mimar&t=%40>

Web2,

<http://www.osmanlicaturkce.com/?k=m%FCHen&dis&t=%40>

Web3,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gt&s&arama=gts&guid=TDK.GTS.5589dd756307c9.1.1442013

Web4,

<http://www.analitica.com/va/sociedad/articulos/1262677.asp>; Arocha, A.M., 2014, On the Origin of the Name "Engineer"

Web5 <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/erhan-afyoncu/2016/04/17/mimar-sinan-karamanli-turkuydu>

Web6,

<http://www.hikayeler.net/yazilar/112079/mimar-sinan-8217in-susuz-evi/>

Web7, <https://ataturk.org.au/gazete-makaleleri/cengiz-ozakinci/mimar-sinanin-kafatasi-ve-unutulan-gercekler/>

Web8,

<http://www.guncelmeydan.com/pano/mimar-sinan-in-kafatasi-ve-unutulan-gercekler-cengiz-ozakinci-t39265.html>

EKLER (Birinci, 2015)

EK A. Dünya Tarihi ve Türk Tarihi Dönemleri.

No	Tarih Dönemi Adı	Yaşadığı Yıllar
Dünya Tarihi		
01	Antik (İlk) Çağ	M.Ö. 3200 - M.S. 375
	Eski Mezopotamya	M.Ö. 5500 - M.Ö. 539
	Eski Mısır	M.Ö. 4500 - M.Ö. 400
	Eski Hint	M.Ö. 5000 - M.S.
	Eski Çin	M.Ö. 5000 - M.S.
	Eski Yunan	M.Ö. 756 - M.S. 146
	Roma İmparatorluğu	M.Ö. 27 - M.S. 565
	Helenistik Dönem	M.Ö. 323 - M.S. 146
02	Orta Çağ	375 - 1453
03	Yeni Çağ	1453 - 1789
04	Yakın Çağ	1789 - 1946
05	Uzay (Bilgi) Çağı	1946 -
Türk Tarihi		
01	İlk Dönemler	M.Ö. 4.Asır - 1212
	Hunlar	M.Ö. 4.Asır - M.S. 48
	Göktürkler	582 - 630
	Uygurlar	745 - 840
	Karahanlılar	840 - 1212
	Gazneliler	963 - 1186
	02	Selçuklular ve Beylikler
Büyük Selçuklular		1040 - 1157
Anadolu Selçukluları		1075 - 1308
Beylikler Dönemi		1308 - 1608
03	Osmanlı Dönemi	1299 - 1922
	Kuruluş Dönemi	1299 - 1453
	Yükselme Dönemi	1453 - 1579
	Duraklama Dönemi	1579 - 1699
	Gerileme Dönemi	1699 - 1792
	Dağılma Dönemi	1792 - 1922
04	Cumhuriyet Dönemi	1923 -
	Kuruluş Dönemi	1923 - 1950
	Demokrasi ve Gelişme	1950 - 1985
	Avrupa'ya Entegrasyon	1985 -
Diğer		

01	Paris Kongresi	18 Şubat 1856
02	Islahat Fermanı	1856 - 1861
03	Tanzimat Fermanı	3 Kasım 1839
04	2.Meşrutiyet (II. Abdülhamit)	1908
05	Ayaklanmalar	1908 - 1914

EK B. Osmanlı Dönemi Türk Tarihi Padişahları

No	Padişah Adı	Yaşadığı Yıllar	Padişahlık Yılları
01	Osman Gazi	1258 - 1326	1299 - 1326
02	Orhan Gazi	1281 - 1360	1326 - 1359
03	I. Murat	1326 - 1389	1359 - 1389
04	Yıldırım Bayezid	1360 - 1403	1389 - 1402
05	I. Mehmet	1389 - 1421	1413 - 1421
06	II. Murat	1404 - 1451	1421 - 1451
07	Fatih Sultan	1432 - 1481	1451 - 1481
08	II. Bayezid	1447 - 1512	1481 - 1512
09	Yavuz Sultan Selim	1470 - 1520	1512 - 1520
10	Kanuni Sultan	1494 - 1566	1520 - 1566
11	II. Selim	1524 - 1574	1566 - 1574
12	III. Murat	1546 - 1595	1574 - 1595
13	III. Mehmet	1566 - 1604	1595 - 1603
14	I. Ahmet	1590 - 1617	1603 - 1617
15	I. Mustafa	1592 - 1639	1617 - 1623
16	Genç Osman	1604 - 1622	1618 - 1622
17	IV. Murat	1612 - 1640	1623 - 1640
18	I. İbrahim	1615 - 1648	1640 - 1648
19	IV. Mehmet	1642 - 1693	1648 - 1687
20	II. Süleyman	1642 - 1691	1687 - 1691
21	II. Ahmet	1643 - 1695	1691 - 1695
22	II. Mustafa	1664 - 1703	1695 - 1703
23	III. Ahmet	1673 - 1736	1703 - 1730
24	I. Mahmut	1696 - 1754	1730 - 1754
25	III. Osman	1699 - 1757	1754 - 1757
26	III. Mustafa	1717 - 1774	1757 - 1774
27	I. Abdülhamit	1725 - 1789	1774 - 1789
28	III. Selim	1761 - 1808	1789 - 1807
29	IV. Mustafa	1779 - 1808	1807 - 1808
30	II. Mahmut	1786 - 1839	1808 - 1839
31	Abdülmecit	1823 - 1861	1839 - 1861
32	Abdülaziz	1830 - 1876	1861 - 1876
33	V. Murat	1840 - 1904	1876
34	II. Abdülhamit	1842 - 1918	1876 - 1909
35	V. Mehmet Reşat	1844 - 1918	1909 - 1918
36	VI. Mehmet	1861 - 1926	1918 - 1922
**	II. Abdülmecit	1868 - 1944	Yalnız Halife

EK:C Eski (Osmanlı) Ölçü Birimleri:

Tablo C1. Debi Ölçüm Birimleri (l/d: litre/dakika)

Birim	Miktar	Günlük Verim
1 Hilal	0.5625 l/d	0.81 m ³
1 Çuvaldız	1.125 l/d	1.62 m ³
1 Masura	4.5 l/d	6.48 m ³
1 Kamış	9 l/d	12.96 m ³
1 Lüle (ø26 mm çaplı boru)	36 l/d	51.84 m ³ ~ 52 m ³

Tablo C2. Uzunluk Ölçüleri (Çarşı ve Mimar)

Çarşı ölçüleri		
Uzunluk Birimi	Miktarı	Eşdeğeri

1 Arşın	68.58 cm	
1 Endaze	65.25 cm	
1 Rub (Urub)	8.57 cm	(1/8 Arşın)
1 Kerrab (Kirâh)	4.28 cm	(1/16 Arşın)
1 Zira	90.00 cm	
Mimar ölçüleri		
Uzunluk Birimi	Miktarı	Eşdeğeri
1 Arşın (Zira)	75.7738 cm	
1 Parmak	3.1572 cm	(1/24 zira)
1 Hat	2.631 mm	(1/12 parmak)
1 Nokta	0.219 mm	(1/12 hat)
1 Zira	75.77 cm	

Tablo C3. Ağırlık ölçüleri

Ağırlık Ölçücü Birimi	Miktarı	Eşdeğeri
Büyük ağırlık ölçüleri (Evzan-ı Kebire)		
1 Çeki	225.79832 kg	(4 Kantar)
1 Kantar	56.44958 kg	(44 Okka)
1 Batman	7.69767 kg	(6 Okka)
1 Okka/Kıyye	1.282945 kg	(400 Dirhem)
Orta ağırlık ölçüleri (Evzan-ı Mutavassıta)		
1 Dirhem	3.2073625 g	
1 Miskal	4.8110438 g	(1.5 Dirhem)
7 Miskal	32.0736250 g	(10 Dirhem)
1 Denk	0.8018400 g	(1/4 Dirhem)
Hafif ağırlık ölçüleri (Evzan-ı Hafife)		
1 Kırat	0.20046 g	(1/4 denk)
1 Bağdadi	0.05011 g	(1/4 kırat)
1 Fitol	0.01250 g	(1/4 Bağdadi)
1 Nakir	0.00626 g	(1/2 Fitol)
1 Kitmır	0.00313 g	(1/2 Nakir)
1 Zerre	0.00156 g	(1/2 Kitmır)

Tablo C4. Alan Ölçüleri

Alan Ölçü Birimi	Miktarı	Eşdeğer	Eşdeğeri
1 Hektar	10105.337 m ²	11 Dönüm	17.600 Zirakare
1 Dönüm	918.667 m ²	4 Evlek	1.600 Zirakare (40 x 40 zira)
1 Evlek	229.666 m ²	400 Zirakare	20 x 20 Zira
1 Zirakare	0.57416 m ²		